

B.Ph. LOMOV

Những vấn đề lý luận và phương pháp luận Tâm lý học



NHÀ XUẤT BẢN ĐẠI HỌC QUỐC GIA HÀ NỘI

B.PH. LOMOV



NHỮNG VẤN ĐỀ LÝ LUẬN VÀ PHƯƠNG PHÁP LUẬN TÂM LÝ HỌC

*(Dịch từ nguyên bản tiếng Nga.
Nhà xuất bản Khoa học Mát-xcơ-va. 1984)*

Người dịch:

Nguyễn Đức Hưởng

Dương Diệu Hoa

Phan Trọng Ngọ



Hiệu đính:

PGS. TS. Tâm lý học Bùi Văn Huệ

*Trung tâm Nghiên cứu và Chuyển giao thành tựu
Tâm lý học Đại học Sư phạm Hà Nội*

NHÀ XUẤT BẢN ĐẠI HỌC QUỐC GIA HÀ NỘI - 2000

MỤC LỤC

	<i>Trang</i>
MỤC LỤC	3
LỜI NGƯỜI DỊCH	5
ĐẶT VẤN ĐỀ	8
CHƯƠNG I: THỰC TRẠNG KHOA HỌC TÂM LÝ VÀ SỰ PHÁT TRIỂN LÝ LUẬN CHUNG CỦA NÓ	18
1. Tâm lý học trong hệ thống tri thức khoa học	19
2. Khoa học tâm lý và thực tiễn xã hội	36
3. Lý thuyết, thực nghiệm và thực tiễn trong tâm lý học	54
4. Tâm lý học và toán học	75
5. Đặc điểm của sự phát triển lý luận chung của tâm lý học trong điều kiện hiện nay	90
CHƯƠNG II: CÁCH TIẾP CẬN HỆ THỐNG TRONG TÂM LÝ HỌC	113
1. Tâm lý người là đối tượng nghiên cứu có hệ thống	114
2. Một số nguyên tắc tiếp cận hệ thống trong tâm lý học	135
3. Vấn đề quy luật trong tâm lý học	155
4. Về tính quy định có tính hệ thống của hành vi và tâm lý	172
CHƯƠNG III: PHẠM TRÙ PHẢN ÁNH TRONG TÂM LÝ HỌC	197
1. Tâm lý là sự phản ánh chủ quan thực tế khách quan	201
2. Phản ánh tâm lý là một quá trình; Các cấp độ và hình thức của nó	234
3. Ý thức là sự phản ánh lý tưởng	262
CHƯƠNG IV: VẤN ĐỀ HOẠT ĐỘNG TRONG TÂM LÝ HỌC	287
1. Hoạt động là phạm trù lịch sử - xã hội	289
2. Các khía cạnh tâm lý học trong nghiên cứu hoạt động cá nhân	303
3. Cấu trúc hoạt động của cá nhân	321

CHƯƠNG V: VẤN ĐỀ GIAO TIẾP TRONG TÂM LÝ HỌC	360
1. Giao tiếp là phạm trù cơ sở trong tâm lý học	363
2. Chức năng và cấu trúc của giao tiếp	384
3. Đặc điểm của các quá trình tâm lý trong điều kiện giao tiếp	409
CHƯƠNG VI. VẤN ĐỀ NHÂN CÁCH TRONG TÂM LÝ HỌC	433
1. Quan hệ xã hội là nền tảng cơ bản của các thuộc tính nhân cách	437
2. Xu hướng nhân cách	465
3. Thái độ chủ quan của cá nhân	489
CHƯƠNG 7: CÁI XÃ HỘI VÀ CÁI SINH HỌC TRONG SỰ QUY ĐỊNH TÂM LÝ CON NGƯỜI	510
1. Vấn đề tâm sinh lý	517
2. Vấn đề cái xã hội và cái sinh học trong sự phát triển tâm lý cá nhân	536
3. Các khía cạnh tâm lý của vấn đề phát sinh nhân chủng	566
ĐOẠN KẾT	580

LỜI NGƯỜI DỊCH

Bôric Phêđôrôvích Lomov (B. Ph. Lomov) sinh năm 1927 tại thành phố Goócki. Năm 1951 tốt nghiệp Đại học Tổng hợp Leningrát (LGU), năm 1954 bảo vệ luận án phó tiến sĩ và 1963 bảo vệ thành công luận án tiến sĩ Tâm lý học. Năm 1967 ông được bầu là Viện sĩ thông tấn Viện Hàn lâm Khoa học giáo dục Liên Xô và đến năm 1976 Viện sĩ thông tấn Viện Hàn lâm khoa học Liên Xô. Ông mất ngày 11/7/1989.

Tên tuổi của ông gắn liền với các vấn đề lí luận, phương pháp luận, nguyên tắc, cách tiếp cận hệ thống, vấn đề phát triển, giao tiếp, tâm lý học nhân cách và các quá trình nhận thức. Sợi chỉ đỏ xuyên suốt hoạt động sáng tạo của ông là cách tiếp cận hệ thống trong nghiên cứu con người. Ông có công rất lớn trong phát triển tâm lý học đại cương, tâm lý học kỹ sư, tâm lý học xã hội, tâm lý học sư phạm và tâm lý học quản lý.

B.Ph. Lomov là một trong những thủ lĩnh của tâm lý học Liên Xô. Uy tín của ông đã vượt ra biên giới. Ông đã viết trên 300 tác phẩm khoa học, trong đó có 10 cuốn chuyên khảo.

B.Ph. Lomov là một nhà tổ chức có tài của tâm lý học Xô Viết. Ông là người sáng lập đầu tiên phòng thí nghiệm tâm lý học kỹ sư (1959) ở Liên Xô, là trưởng khoa tâm lý học đầu tiên của Trường Đại học Tổng hợp Leningrát (1966), trưởng bộ môn đầu tiên của bộ môn xã hội học và tâm lý học của Học viện kinh tế quốc dân trực thuộc Hội đồng Bộ trưởng Liên Xô.

Ông là nhà tổ chức và là Viện trưởng liên tục của Viện Tâm lý học thuộc Viện Hàn lâm khoa học Liên Xô từ 1971 cho đến khi qua đời.

B. Ph. Lomov là người sáng lập và Tổng biên tập tạp chí "Tâm lý học" (1980 - 1988). Năm 1986, ông sáng lập Hội đồng khoa học của Viện hàn lâm khoa học Liên Xô về mảng đề tài nghiên cứu về con người trực thuộc Đoàn Chủ tịch Hội đồng khoa học Viện hàn lâm khoa học Liên Xô.

B. Ph. Lomov đặc biệt chú ý đến công tác đào tạo cán bộ tâm lý học. Ông đã hướng dẫn bảo vệ thành công 60 luận án phó tiến sĩ và tiến sĩ Tâm lý học.

Ông tham gia tích cực các hoạt động xã hội, khoa học trong nước và thế giới.

Từ 1968 - 1983 (15 năm) ông là Chủ tịch Hội tâm lý học Liên Xô. Nhiều năm ông là Chủ tịch Hội đồng học vị, học hàm quốc gia trong lĩnh vực giáo dục học và tâm lý học.

Từ 1972, ông là Ủy viên Ban chấp hành Hội Tâm lý học thế giới, 2 lần được bầu là Phó Chủ tịch Hội Tâm lý học thế giới.

Công lao khoa học của ông được thừa nhận bằng sự thừa nhận của các Viện khoa học nổi tiếng trên thế giới: Là Viện sĩ danh dự của Viện Xắc Sơn (Cộng hòa Dân chủ Đức), Tiến sĩ danh dự Đại học Tổng hợp Beclin (Đức), Tiến sĩ danh dự Đại học Tổng hợp Onlu (Phần Lan). Ông được thưởng Huân chương vàng cho Nhà khoa học vĩ đại nước ngoài (Mỹ).

Với kiến thức uyên thâm, tầm tư duy bao quát, sự tận tâm dành cho khoa học, tài tổ chức và sự độ lượng, tế nhị, B. Ph. Lomov đã có uy tín thực sự đối với đồng nghiệp trong nước, ngoài nước và học trò nhiều thế hệ...

Cuốn sách "Những vấn đề lý luận và phương pháp luận của Tâm lý học" do B. Ph. Lomov chủ biên đã tổng kết những thành tựu của tâm lý học Liên Xô về phạm trù cơ bản của tâm lý học tương lai. Phạm trù phản ánh, hoạt động, nhân cách, giao tiếp, quan hệ giữa cái xã hội và sinh học trong tâm lý người. Bằng cách nhìn của cách tiếp cận hệ thống, tác giả không chỉ tổng kết mà còn vạch ra phương hướng phát triển của tâm lý học trong giai đoạn mới, trong đó tâm lý học là khoa học trọng tâm của các khoa học về con người. Cuốn sách đã được dịch ra nhiều thứ tiếng trên thế giới... Chúng tôi hy vọng, việc dịch tác phẩm này ra tiếng Việt sẽ giúp các bạn đồng nghiệp có cái nhìn tổng quan về các vấn đề cơ bản của tâm lý học, đặc biệt là vấn đề phương pháp luận và lý luận. Chúng tôi chân

thành cảm ơn các đồng nghiệp, các nhà tâm lý học Việt Nam đã có những chỉ dẫn quý báu, góp phần tạo điều kiện cho cuốn sách này ra mắt bạn đọc.

Chúng tôi cũng xin các đồng nghiệp và bạn đọc thứ lỗi và chỉ giáo cho những sai sót trong quá trình giới thiệu tác phẩm này của B.Ph.Lomov.

Những người dịch

ĐẶT VẤN ĐỀ

Có thể đánh giá thực trạng hiện nay của khoa học tâm lý là một giai đoạn phát triển đi lên. Trong mấy chục năm gần đây đã có sự mở rộng phạm vi nghiên cứu tâm lý học: xuất hiện nhiều khuynh hướng, chuyên ngành khoa học mới, có sự phân chia thành các nhóm vấn đề tâm lý học, có sự thay đổi bộ máy khái niệm, hoàn thiện phương pháp nghiên cứu tâm lý học.

Tâm lý học thường xuyên được bổ sung bằng các số liệu nghiên cứu, các giả thuyết và lý thuyết mới có liên quan đến các lĩnh vực cơ bản, các vấn đề nghiên cứu của nó.

Khoa học tâm lý ngày càng tích cực hơn trong việc tham gia giải quyết các nhiệm vụ thực tiễn xuất hiện trong các lĩnh vực khác nhau của xã hội.

Có thể khẳng định khoa học tâm lý hiện nay đã bước vào giai đoạn mới phát triển về chất. Theo ý kiến của một số nhà khoa học luận thì "Tâm lý học đã chín muồi cho một cuộc cách mạng mặc dù chưa ở giai đoạn sôi động nhất của nó"¹.

Trong hoàn cảnh đó có sự tăng đột ngột nhu cầu nghiên cứu sâu sắc hơn các vấn đề phương pháp luận và các lý thuyết cơ bản của khoa học tâm lý.

Cần lưu ý rằng các quan điểm lý luận, các sơ đồ đã hình thành trên bàn giấy hiện nay đang buộc phải giải thích các sự kiện sinh động của thực tiễn và giải quyết các nhiệm vụ của nó. Ở đây, một số quan điểm, lý thuyết đã bộc lộ tính hạn chế, tính phiến diện, thiếu hệ thống và đôi khi mắc sai lầm. Sự không phù hợp giữa lý luận với những đòi hỏi thực tiễn đã dẫn đến sự hồi sinh của chủ nghĩa kinh nghiệm, đặc biệt có những chủ trương giải quyết các vấn đề thực

¹ D.S Palermo. Có phải có cuộc cách mạng khoa học đang xảy ra trong tâm lý học? Tạp chí nghiên cứu khoa học 1971. Phần I.

tiền chỉ đơn thuần dựa vào tri thức kinh nghiệm. Tất nhiên, cách tiếp cận này đôi khi giải quyết được nhiệm vụ đã đề ra. Tuy nhiên, ít khi giải pháp đó lại tỏ ra tối ưu nhất.

Trong một số khuynh hướng tâm lý học phương tây, chủ nghĩa kinh nghiệm đã được đưa lên cấp độ nguyên tắc phương pháp luận và tất yếu dẫn đến chủ nghĩa thực chứng với tham vọng đóng vai trò cơ sở triết học của “khoa học thuần khiết”. Thái độ hư vô chủ nghĩa đặc trưng của chủ nghĩa thực chứng đối với các vấn đề triết học của tâm lý học và sự khoan dung trước “kinh nghiệm trung tính” dẫn đến sự tâm lý hóa các hiện tượng xã hội và sinh vật hóa các hiện tượng tâm lý, khẳng định chủ nghĩa chủ quan và chủ nghĩa cá nhân với tư cách là các nguyên tắc cơ bản của hành vi con người. Người ta khẳng định rằng, không được áp dụng nguyên tắc quyết định luận vào trong tâm lý học, rằng tâm lý mang tính chủ quan vì thế không thể làm sáng tỏ bằng các phương pháp khách quan. Tâm lý được xem như “hiện tượng thuần khiết” (tức là có sự khác biệt, tách biệt và sự đối lập giữa bản chất và hiện tượng).

Nói ngắn gọn, các vấn đề phương pháp luận căn bản mà trước hết là những vấn đề về cách thức, con đường nhận thức tâm lý từ trước đến nay chưa bao giờ biến mất nay lại có tính chất cấp thiết đặc biệt. Số phận tương lai của nó như một khoa học thực chất phụ thuộc vào các giải pháp của nó.

Trong tâm lý học Xô - viết, các vấn đề phương pháp luận luôn có ý nghĩa hàng đầu. Các quan điểm lý luận nhờ nỗ lực tập thể của các nhà khoa học đề ra đều dựa trên nền tảng vững chắc của chủ nghĩa Mác-Lênin. Cần nhớ rằng trong những năm 20 của thế kỷ này đã xảy ra một cuộc đấu tranh gay gắt trong lĩnh vực các vấn đề triết học và lý luận cơ bản của tâm lý học.² Các nhà tâm lý học hàng đầu lúc bấy giờ (P.P. Blônxki, K.N. Coocnhilov) đã phê phán kịch liệt các quan điểm duy tâm, vạch rõ tính chất sai lầm về mặt khoa học và làm sáng tỏ ý nghĩa của phép biện chứng duy vật đối với sự phát

² Xem chi tiết E.A. Buditôpva: Những vấn đề triết học trong tâm lý học Xô - viết. M.1983, trang 231.

triển tâm lý như một khoa học (một số nhà nghiên cứu lịch sử tâm lý học Xô Viết đôi khi cố hình dung thời kỳ những năm 20 như là một thời kỳ chuyên chế của chủ nghĩa Mác.) Tuy nhiên, những quan niệm đó đã xuyên tạc tình trạng thực sự thời bấy giờ. Nhiệm vụ nắm vững phép biện chứng duy vật bị áp đặt bởi chính lôgic phát triển của tâm lý học, bởi những nhu cầu bên trong của nó. (Ngay trước cách mạng, nhiều nhà khoa học tiên tiến đã hiểu rằng chủ nghĩa duy tâm và phép siêu hình đang đưa tâm lý học vào ngõ cụt). Các công trình của các nhà thực nghiệm khoa học tự nhiên vĩ đại như I.P.Pavlov, V.M Becherev, A.A Uxtomski, N.A Xevesova, P.P Lazapev... có ảnh hưởng lớn đến sự phát triển của quan điểm duy vật trong tâm lý học.

Ý nghĩa của phép biện chứng duy vật được tìm thấy rõ ràng trong cách tiếp cận các vấn đề có liên quan đến việc nghiên cứu tính quy định xã hội của các hiện tượng tâm lý. Lần đầu tiên trong lịch sử tư tưởng khoa học, chủ nghĩa Mác đã đưa ra cách giải thích duy vật các hiện tượng xã hội, làm sáng tỏ các quy luật phát triển xã hội. Bằng cách đó đã tạo ra cơ sở thực tế cho việc nghiên cứu khoa học chặt chẽ các thuộc tính tâm lý của con người, nguồn gốc và sự phát triển của ý thức, nhân tố quy định sự phát triển tâm lý người. Trong quá trình phát triển của mình, tâm lý học dựa vào tri thức khoa học tự nhiên nhưng không biết các con đường, phương pháp nghiên cứu các quy luật phát triển mang tính lịch sử - xã hội của tâm lý người. Chỉ sau khi nắm vững chủ nghĩa duy vật lịch sử nó mới có điều kiện xác định các con đường đó và đề ra các phương pháp khoa học chặt chẽ nghiên cứu các hiện tượng tâm lý đặc trưng cho con người (tư tưởng về sự quy định xã hội của tâm lý con người không phải là mới. Nó rất được chú ý nghiên cứu trong xã hội học Pháp. Trường phái này mặc dù có ảnh hưởng lớn đến sự phát triển tâm lý nhưng không tìm được các phương pháp duy vật, khoa học để nghiên cứu một cách khách quan tính quy định xã hội của tâm lý người).³

³ Xem L.I Ansúpherova: Những tư tưởng duy vật trong tâm lý học thế giới. M.1974. tr.359.

Sự hình các quan điểm phương pháp luận của tâm lý học Xô - viết trên cơ sở chủ nghĩa Mác - Lênin đã diễn ra trong điều kiện đấu tranh gay gắt với các quan điểm của các trường phái hiện tượng học, thực chứng, sinh vật hóa và xã hội học. Sự phê phán các trường phái đó được các nhà tâm lý học Xô - viết tiến hành từ hơn nửa thế kỷ trước và hiện nay đang tiếp tục. Hiện nay các nhà tâm lý học phe xã hội chủ nghĩa và cả tư bản chủ nghĩa vẫn tiếp tục cuộc đấu tranh này.

Điều quan trọng cần nhấn mạnh rằng cuộc đấu tranh lý luận trong tâm lý học Xô - viết có liên quan chặt chẽ với hoạt động cách mạng cải tổ xã hội. Nó phát triển trong điều kiện hình thành các quan hệ xã hội kiểu mới và con người mới.

Các nhà khoa học đã có đóng góp lớn trong việc nghiên cứu các vấn đề triết học, lý luận cơ bản của tâm lý học dựa trên cơ sở của chủ nghĩa Mác - Lênin là: B.G. Ananhiyev, P.P. Blônxi, L.X. Vugôtski, A.V. Daparôgiét, K.N. Coochnilov, G.C. Côxchiuc, C.V. Crapcov, A.N. Leonchev, A.P. Luria, V.N. Miasev, V.D. Nhebutlisin, C.L. Rubustein, A.A. Xmirnov, B.M. Chelov, D.N. Uznatze. Các công trình nghiên cứu lý thuyết và thực nghiệm đã làm sáng tỏ bản chất của cách tiếp cận duy vật biện chứng trong nghiên cứu tâm lý và hình thành các nguyên tắc nền tảng của lý thuyết tâm lý.

Cuộc sống không dừng chân tại chỗ nhưng khoa học thì có thể như vậy. Trong điều kiện hiện nay việc tiếp tục phát triển lý thuyết chung của tâm lý học là nhiệm vụ quan trọng nhất. Những triển vọng của khoa học tâm lý nói chung và hiệu quả ứng dụng thực tiễn của nó lệ thuộc vào kết quả giải quyết nhiệm vụ nêu trên.

Khi đã có các cơ sở nền tảng của tâm lý học Mácxít thì đương nhiên nó chỉ có thể dựa vào vốn tri thức (và cả cấp độ) mà khoa học đang có. Những tri thức tâm lý học đang phát triển cả chiều sâu và chiều rộng. Trong quá trình phát triển đã phát hiện thấy: những gì trước đây cảm thấy là đơn giản, thực ra lại cực kỳ phức tạp. Đã xuất hiện các số liệu khoa học mới mà việc giải thích chúng nhờ các quan điểm lý luận trước đây là không thể được hoặc rất khó khăn.

Phạm vi những hiện tượng được tâm lý học nghiên cứu là rất lớn. Nó bao gồm các quá trình, trạng thái, thuộc tính của con người với mức độ phức tạp khác nhau - từ sự phân biệt đơn giản các dấu hiệu đơn lẻ của đối tượng tác động đến các giác quan cho đến đấu tranh động cơ của nhân cách; từ hình ảnh liên tục đến tâm thế được hình thành; từ các hiện tượng nhận thức trực quan đặc thù đến tâm trạng xã hội của quần chúng... Một số trong những hiện tượng đó được mô tả tương đối chính xác theo yêu cầu của khoa học, còn một số khác thì thực chất chỉ là ghi chép giản đơn các quan sát (đôi khi không phải là quan sát khoa học mà là quan sát đời thường). Một số hiện tượng được nghiên cứu trong một thời gian dài và thậm chí có các quy luật chi phối các hiện tượng đó cũng được nêu ra. Một số hiện tượng chỉ được nhắc đến khi nghiên cứu các hiện tượng khác.

Tính đa dạng của các hiện tượng mà tâm lý học nghiên cứu tất yếu tạo ra những khó khăn lớn trong việc đề ra lý thuyết chung của nó.

Đôi khi người ta nghĩ rằng, sự mô tả một cách khái quát và trừu tượng những hiện tượng được nghiên cứu và mối liên hệ của chúng cũng là lý luận rồi. Tất nhiên, sự mô tả và các số liệu thực tế mà các mô tả đó dựa vào có ý nghĩa rất lớn đối với sự phát triển của lý thuyết khoa học. Nhưng điều đó chưa phải là hoạt động lý luận. Nó bao hàm cả sự so sánh, tổng hợp các tri thức đã được tích lũy, hệ thống hóa các số liệu và nhiều việc khác. Mục đích cuối cùng của nó là phát hiện bản chất các hiện tượng được nghiên cứu. Ở đây, tất yếu xuất hiện vấn đề phương pháp luận. Nếu nghiên cứu lý luận dựa trên các quan điểm triết học thiếu chính xác thì sẽ xuất hiện nguy cơ thay thế tri thức lý luận bằng tri thức kinh nghiệm, trượt dài sang tri thức kinh nghiệm với các hậu quả khó lường trước được. Trong trường hợp này, các cơ sở khái quát hóa và trừu tượng hóa thường được chọn tùy tiện và do đó chúng không những không dẫn đến mục tiêu cuối cùng mà lại đi chệch hướng.

Trong việc nhận thức bản chất hiện tượng tâm lý, vai trò quan trọng nhất thuộc về các phạm trù của chủ nghĩa duy vật biện chứng

và chủ nghĩa duy vật lịch sử. Đó là nền tảng của tâm lý học. Trong một số trường phái tâm lý, vì những lý do nào đó người ta chỉ chọn lấy một phạm trù và cố gắng xây dựng toàn bộ hệ thống tri thức tâm lý học chỉ dựa trên cơ sở đó (ở đây có sự mở rộng tùy tiện và không chính xác một số khái niệm tâm lý, và sự tranh luận khoa học được thay thế bằng cãi vã ngôn từ).

Tất nhiên, nếu muốn thì có thể xem toàn bộ sự tồn tại của con người và tâm lý của họ chỉ qua lăng kính của một phạm trù nào đó vì nó có tính tổng quát, bao quát cho phép làm điều đó. Nhưng có cần làm như thế không? Trong cách tiếp cận như vậy, việc nhận thức bản chất tâm lý liệu có sự tiến bộ nào không? Theo chúng tôi thì không. Nó dẫn đến sự làm giảm bớt tính chất đa dạng của cuộc sống con người. Sự tồn tại của con người cần phải được làm sáng tỏ trong tổng thể nhiều định nghĩa và quan hệ. Lênin đã nhấn mạnh rằng trong quá trình nghiên cứu bất cứ đối tượng nào cũng cần phải làm rõ "...tất cả tập hợp các quan hệ khác nhau"⁴. Ông coi yêu cầu đó là một trong các nguyên tắc quan trọng nhất của phép biện chứng.

Mọi phạm trù đều có sức mạnh bởi tính bao quát của nó. Nhưng nó chỉ làm sáng tỏ một khía cạnh của hiện thực mà thôi. Vì vậy, việc thổi phồng ý nghĩa của nó, tuyệt đối hóa nó, biến nó thành siêu phạm trù là rất nguy hiểm. Lịch sử tâm lý học đã biết nhiều trường hợp tuyệt đối hóa một nguyên tắc hay phạm trù nào đó đã dẫn đến "sự quay vòng luẩn quẩn" trong nghiên cứu. Đó là số phận của thuyết hành vi lấy phạm trù hành vi là cơ sở duy nhất. Trong hình thức cực đoan nhất, nó đã đi đến mức phủ nhận tâm lý như là đối tượng nghiên cứu. Phản ứng học cũng có số phận như vậy.

Lênin nhấn mạnh: "Trước mặt con người là một mạng lưới các hiện tượng" và các "phạm trù của chúng ta là các tầng bậc của sự chia tách (nhận thức) thế giới, là các điểm nút trong mạng lưới giúp

⁴ Lênin. Toàn tập - Tập 29, tr. 202.